

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA YAŞANAN İXRAC PROBLEMLƏRİ VƏ ONLARIN HƏLL EDİLMƏSİ YOLLARI

Ə. A. MƏHƏRRƏMLİ
Qafqaz Universiteti

İxracat probleminin aradan qaldırılması və bununla da əldə olunan gəlirlərin artmasını təmin edən iqtisadi siyasətin tətbiq olunması Azərbaycan iqtisadiyyatında mövcud olan problemləri birdəfəlik həll edə bilər. Elə buna görə də bu məqalədə ixracata təsir edən bir sıra amillər araşdırılmış və tədqiq edilmişdir.

Məqalədə ixracata təsir edən faktorlar geniş şəkildə şərh edilmiş və bu problemlə əlaqədar SWOT analizi təqdim edilmişdir. Belə ki, iqtisadiyyatımızın güclü və zəif tərəfləri müəyyən edilmiş, ixracatımızın inkişafına müsbət istiqamətdə təsir edəcək imkanlar və inkişafını ləngidəcək təhditlər ətrafı şəkildə təhlil edilmişdir. Daha sonra Azərbaycanda mövcud olan ixracat problemləri üzərində qurulmuş və bu problemlərin həlli üçün bir sıra təklif və tövsiyələr verilmişdir.

Açar sözlər: ixracata təsir edən amillər, ixracat problemləri, iqtisadi siyasət, SWOT analizi.

Beynəlxalq iqtisadi sərhədlərin ortadan qalxdığı artan ticarət və maliyyə əlaqələri nəticəsində ölkələrin bir-birilə daha da yaxınlaşdığı qloballaşan dünyada iqtisadi inkişafın və davamlı bir iqtisadi böyümənin yolu ixracatın əhəmiyyətli dərəcədə inkişaf etdirilməsindən keçməkdədir. Odur ki, biz də iqtisadiyyatımızın ana sütunu olan xarici ticarət konsepsiyamızı real qlobal iqtisadi şəraitə uyğun qurmalıyıq və onu qlobal kontekstdə araşdırmalıyıq.

Azərbaycanda 1995-ci ildən sonra həyata keçirilən iqtisadi siyasət ixracatın əhəmiyyətli dərəcədə inkişaf etməsinə gətirib çıxartdı. 2006-cı ildə Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft boru kəmərinin işə düşməsi nəticəsində Azərbaycanın ixrac potensialı dəfələrlə artdı. Lakin bu ölkənin neftdən asılılığını və ixracın diversifikasiyalaşdırılmasını ləngitdi. Belə ki, əldə olunan neft gəlirləri dövlətin mövcud problemlərini daha tez və asan yolla həll etdiyindən daha çox xam neft ixracının artırılmasına diqqət yönəldildi. Bununla da neft ölkələrinin yaşadığı xarakterik iqtisadi problemləri ölkəmiz neft ehtiyatlarının azaldığı bu dövrdə yaşamaqdadır. Hal-hazırda milli pul vahidimiz manat təxminən 2 dəfə dəyərdən düşmüş və buna bağlı olaraq ümumi daxili məhsulumuz kəskin şəkildə azalmışdır.

Buna görə də Azərbaycanın inkişaf etmiş dövlətlər siyahısına daxil olması üçün onun inkişaf etmiş dövlətlərin iqtisadi təcrübəsini mənimsəyərək ixrac potensialını dəfələrlə artırması lazımdır.

2. İxrac potensialının formalaşdırılması və gücləndirilməsində dövlət siyasətinin əsas istiqamətləri

Hər bir ölkə üçün istehsal etdiyi məhsulun xarici bazara çıxardılması olduqca böyük əhəmiyyətə malikdir. İxracatın idxalatdan üstün olması hər hansı bir ölkə iqtisadiyyatı üçün müsbət amil hesab edilir. İxrac və xarici ticarət xarici iqtisadi əlaqələrin realizasiyasının əsas mexanizmi kimi çıxış edir. Ona görə də müasir dövrdə hər bir ölkə çalışır ki, ölkə

iqtisadiyyatının təməli olan ixrac əməliyyatlarının həcmi artırsın. Beynəlxalq iqtisadi model sistemində sərhədlərin getdikcə silinməsi, texnologiya, nəqliyyat və rabitə sferalarında baş verən əsaslı keyfiyyət dəyişiklikləri nəticəsində geniş təkrar istehsal sferasının başlıca bazaları olan istehsal və mübadilə daha da dərinləşmişdir. Son 40 il ərzində beynəlxalq mal dövriyyəsi 15 dəfə, istehsal isə cəmi 6 dəfə artmışdır. Bir sıra dünya dövlətlərinin ixracın dəstəklənməsinə sərf etdikləri maliyyə resurslarının həcmi milyard dollarla ölçülür. Məsələn, 2012-ci ilin yekunu üzrə Çində bu məqsədlərlə 45,0 mlrd. dollar, ABŞ-da – 31,3; Almaniyada – 15,3; Fransada – 13,0; Hindistanda – 10,6; İtaliyada – 5,2; Böyük Britaniyada – 2,9; Braziliyada – 2,7; Kanadada – 1,7 mlrd. dollar sərf olunmuşdur, maliyyə dəstəyinin təyinatı isə orta və uzunmüddətli dövlət maliyyə dəstəyi xarakteri daşmışdır [1, s 22].

Hər hansı bir ölkənin ixrac potensialının formalaşmasına lokal, regional və beynəlxalq amillər təsir edir. Buna bir sıra ölkələrin xarici iqtisadi siyasətinə baxdıqda aydın şəkildə görmək olar. Ölkəmizin ixrac potensialına təsir edən lokal amillər dedikdə əhalinin sayı, mövcud təbii resurslar, iqlim və relyef şəraiti amilləri nəzərdə tutulur. Regional amillər dedikdə isə Azərbaycanın qonşu dövlətlərlə olan qarşılıqlı münasibəti, regional iqtisadi və dini amillərin təsiri nəzərdə tutulur. Belə ki, dövlətimiz mənfur düşmənimiz olan Ermənistan adlandırılan bir dövlətlə heç bir qarşılıqlı iqtisadi əlaqələr qurmamaqdadır. Odur ki, həmin dövlətə olan hər hansı bir ixrac potensialından söhbət belə gedə bilməz. Beynəlxalq amillər dedikdə isə aşağıdakı amillər nəzərdə tutulur:

-Dövlətlərin milli strukturlarının eyniliyi.

-İqtisadiyyatın qloballaşma strategiyası (bu və ya digər regionda liderliyə cəhd edilməsi məqsədi)

-Dünya bazarının inhisarlaşmasının yüksək dərəcəsi

Yuxarıda adı çəkilən xarici iqtisadi siyasəti formalaşdırən amilləri başqa kriteriyaları nəzərə almaqla bir neçə qrupda – milli, iqtisadi, regional qruplarda birləşdirmək olar [2, s. 10].

Müasir dövr elm və texnikanın inkişafı ilə sıx bağlıdır. Ona görə də milli iqtisadiyyatın inkişafı və xarici ticarətlə bağlı məsələlərdə elmtutumlu texnologiya amili əhəmiyyətli rol oynamaqdadır. Texnoloji tərəqqi ölkənin iqtisadi inkişafına təkan verərək xarici bazarlardakı rəqabət qabiliyyətini artırır və ixrac potensialını genişləndirir. Texnoloji yenilik müxtəlif ölkələrdə mövcud olan istehsal prosesləri arasında fərqlərin yaranmasına gətirib çıxarır. Məhz bu fərq sayəsində texnoloji cəhətdən inkişaf edən ölkə müqayisəli üstünlüyə malik olur. Belə ki, yeni texnologiyaya başqa dövlətlərdə yayılana qədər yeni texnologiyadan istifadə edən ölkə müvəqqəti də olsa malın ixracında inhisarçı olur və nəticədə özünün ixrac potensialını maksimum səviyyəyə qaldırır [3, s. 157].

Makrosəviyyədə ixrac ölkədən kapitalın çıxarılma və kreditlərin yerləşdirilməsi formasıdır. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində fəaliyyət göstərən bütün ölkələr, aktiv surətdə ixracın stimullaşdırılması ilə məşğul olurlar. İxracın stimullaşdırılması metodları müxtəlifdir. Dövlət, ixracı stimullaşdırmaq üçün aşağıdakı tədbirlərdən istifadə edir:

1. İxracla məşğul olan müəssisələrə güzəştli vergilər tətbiq edir.
2. İxrac kreditlərinin zəmanətlərini öz üzərinə götürür.
3. İkitərəfli və çoxtərəfli müqavilələr bağlayır.
4. Dövlətlərarası ticarət maraqlarının nizamlanması tədbirlərini həyata keçirir, məqsədli proqramlar hazırlayır və həyata keçirir.
5. Ölkənin ixrac potensialının artmasına şərait yaradır [4, s. 597].

Bununla, onlar bir neçə məqsədə nail ola bilirlər. Bu məqsədləri aşağıdakı kimi sıralamaq olar:

1. Hər hansı bir ölkə ixracı genişləndirməklə, malların ölkə xaricinə yeridilməsinə nail olur və bununla da, milli iqtisadiyyatını genişləndirmək imkanı yaradır.
2. İxrac təmayüllü istiqaməti dinamikləşdirir və ixraca yeni keyfiyyət elementləri daxil edir.
3. İxracın genişləndirilməsi istehsalı da demonopolizasiyalaşdırır [4, s. 596].

Digər ölkələr kimi Azərbaycan da ixrac potensialını artırmağa çalışır. Bunun üçün bir sıra tədbirlər həyata keçirilməkdədir. Sahibkarlığın inkişafı ixrac potensialının gücləndirilməsi məqsədlərinin reallaşması baxımından həyata keçirilən dövlət siyasətinin aparıcı istiqamətlərindən birini təşkil edir. Sahibkarlığın inkişafına dövlət himayəsi, sosial-iqtisadi siyasətin müstəqil sistemli siyasəti olaraq, ölkə iqtisadiyyatının potensialının səmərəli reallaşdırılması baxımından struktur dəyişikliklərinin həyata keçirilməsinə, bu bölmənin inkişafının çeşidli mexanizmlərinin yaradılmasına istiqamətlənməkdədir.

Bu sahədəki siyasət son illərdə ölkədə həyata keçirilmiş geniş miqyaslı islahatların müəyyən edilmiş aşağıdakı əsas prinsipləri üzərində qurulmaqdadır:

- Ardıcılıq: Müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra ölkəmizdə sahibkarlığın inkişafı tarixi baxımdan qısa bir müddəti əhatə etsə də, onu inkişaf mərhələlərinə ayırmaq olar ki, bu mərhələlərin hər biri öz məqsədləri ilə dövlət siyasətində ardıcılığı təmin etmişdir.

- Sistemlilik: Biznes mühitinin əlverişliliyinin artırılması üzrə dövlət tədbirləri bu mühitin ayrı-ayrı elementlərinin qarşılıqlı əlaqəsini nəzərdə tutan dövlət proqramları çərçivəsində həyata keçirilmişdir ki, bu siyasət qarşıdakı illərdə də davam etdiriləcək

- Dövlət, özəl və ictimai sektorun əməkdaşlığı: Son illərdə tətbiq edilən bu əməkdaşlıq genişləndirilməkdədir, onun institusionallaşması istiqamətində siyasət gücləndirilməkdədir [5, s. 50]. Azərbaycanda İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondunun (AzPROMO) prezidenti Rüfət Məmmədovun sözlərinə görə, son 10 il ərzində Azərbaycanın xarici ticarət tərəfdaşı olan dövlətlərin sayı 155-ə çatıb. Artıq Azərbaycan məhsulları ənənəvi olan bazarlarla yanaşı ABŞ, Avstraliya, Yeni Zelandiya və bir çox Şərqi Asiya ölkələrinə göndərilir. R.Məmmədov həmçinin bildirib ki, ixrac potensialının artmasında maarifləndirmə vacib rol oynayır. AzPROMO-nun 10 illik fəaliyyətində bu istiqamətdə müxtəlif tədbirlər, o cümlədən biznes forumları, sahibkarlar üçün seminar, trening və təqdimatlar keçirilib [6, s. 5]. Beləliklə, onu söyləmək olar ki, 2000-ci illərdə Azərbaycan sahibkarları lazım olan məlumatları əldə etməkdə çətinlik çəkirdilərsə, artıq onlar müxtəlif vasitələrlə məlumatları asanlıqla əldə edə bilirlər. Deməli, sahibkarların maarifləndirilməsi də ixrac potensialımızın artmasında mühüm rol oynaya bilər. Fikrimcə, bu iş gələcəkdə daha da genişləndirilməli və Azərbaycan sahibkarlarının iqtisadi düşüncə tərzinin inkişafına daha çox diqqət yetirilməlidir.

3. Azərbaycan ixracatının SWOT analizi

Mövcud vəziyyətin araşdırılması, üstün və zəif yönlərin müəyyənəşdirilməsi və bunları ətraf mühit şərtləriylə uyğunlaşdırma prosesinə SWOT analizi və ya qüvvət analizi deyilir. Hər hansı bir müəssisənin güclü və zəif tərəflərinin müəyyənəşdirilməsi və analiz edilməsi idarəetmə heyətinin müəssisənin məqsədlərinə uyğun strategiya və hədəflər müəyyənəşdirilməsinin əsas şərtlərindəndir.

Qüvvətli yönlerimiz

Maarifləndirilə bilən əhlinin sayı: Gənc və dinamik əhlinin doğru təhsil siyasəti ilə istiqamətləndirilməsi Azərbaycanın ixrac rəqabətinə müsbət istiqamətdə təsir göstərir.

Geo-iqtisadi vəziyyət: Avropa Birliyi, Qədim Şərq bloku, Ortaşərq və Türk dövlətləri ilə əlaqələrin asan və rahat bir şəkildə qurulmasını təmin edən strateji coğrafi vəziyyət Azərbaycana iqtisadi və siyasi baxımdan əhəmiyyət qazandırmıqdadır.

İxracatın əhəmiyyətinin anlaşılması: 1995-ci ildən bu tərəfə tətbiq edilən xaricə istiqamətlənən iqtisadi siyasətin əhəmiyyətinin insanlar tərəfindən anlaşılmuş olması bu iqtisadi siyasətin həyata keçirilməsini asanlaşdırır.

Firma quruluşu: yeni istehsal metodlarından istifadə edərək firmalarımızın getdikcə daha da təşkilatlanması və özəl sektorun maariflənməyə başlaması ixracatın artımına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərəcəkdir.

Quru vasitəsilə yüklərin daşınması: Dəmir və avtomobil yollarının digər vasitələrə nisbətən daha da inkişaf etmiş olması ixracatın reallaşdırılmasına əhəmiyyətli dərəcədə müsbət istiqamətdə təsir göstərəcəkdir.

Zəif tərəflərimiz

Xarici ticarət strategiyasının tətbiq edilmə çətinliyi: İxracatla əlaqədar müxtəlif təşkilat və müəssisələr arasındakı vəzifə və səlahiyyət münaqişəsi ucbatından ixracat siyasətinin tətbiq edilməsində sıxıntılar yaşanmaqdadır.

İstənilən keyfiyyətdə təhsilin olmaması: Əhəlinin ümumi təhsil keyfiyyətinin aşağı olmasının iqtisadi məhsuldarlığa mənfi yöndə təsir etməsi, universitet-sənaye işbirliyinin kifayət qədər olmaması, keyfiyyətli işçi probleminin olması ixracata mənfi istiqamətdə təsir etməkdədir.

Tək bazar və az sayda sektora bağlılıq: İxracatımızın tək məhsul(neft-qaz) və tək bazara bağlılığı davamlı ixracat artımının təmin edilməsinin qarşısında duran ən əhəmiyyətli problemlərdən birini təşkil etməkdədir.

Makro iqtisadi dayanıqlığın olmaması: Başda inflyasiya olmaq üzrə makro tarazlığın təmin edilə bilinməməsi, buna bağlı olaraq ortaya çıxan qaynaq yetərsizliyi ixracata mənfi yöndə təsir etməkdədir. Yəni bu makro iqtisadi mühit səbəbiylə özəlləşdirilmənin sürətlə reallaşdırıla bilinməməsi və xarici sərmayənin istənilən miqyasda ölkəyə çəkilə bilinməməsi, istehsal və ixracata mənfi istiqamətdə təsir etməkdədir.

Texnologiya istehsal edə bilməmə: İqtisadi quruluşun öz texnologiyasını istehsal edəcək və bunu iqtisadi və sosial faydaya çevirəcək innovasiya sistemində sahib olmaması və tədqiqat-araşdırma xərcləri üçün yetərli qaynaqların ayrılmasında xaric bazarlardakı rəqabət gücümüzün azalmasına səbəb olmaqdadır.

Marka problemi: Azərbaycan malı markasının olmaması ixracatdan gələcək böyük faydanın qarşısında duran problemlərdən biridir.

Təhditlər

Qloballaşma (yalnız siyasətlər): Doğru iqtisadi siyasətlərin reallaşması halında Azərbaycan üçün bir fürsət olan qloballaşma səhv qiymətləndirildiyi və səhv iqtisadi siyasətlər tətbiq edildiyi halda ixracata mənfi təsir edəcək bir amilə çevriləcəkdir. Məsələn, makroiqtisadi qeyri-stabillik yaradacaq iqtisadi siyasət xarici sərmayənin ölkəyə gəlməsinə əngəl təşkil edəcəkdir.

Beynəlxalq rəqabətin artması: Qədim şərq bloku və Çin kimi ölkələrin beynəlxalq ticarətdə daha aktiv bir şəkildə yer almaları başda Avropa birliyi və Amerika Birləşmiş Ştatları olmaqla rəqabəti artırmaqdadır. Rəqabətin artması isə bizi daha keyfiyyətli məhsullar istehsal etməyə məcbur edir. Bununla belə qabaqcıl texnologiyaya sahib dövlətlərlə rəqabət, əlbəttə ki, çox çətindir.

Regional integrasiyalar : Dünya ticarətində çəkisi getdikcə artan regional integrasiyaların ticarətə mənfi təsiri ticarətə müsbət təsirindən çox olarsa, üçüncü ölkələr üçün böyük bir problem yarada bilər.

Regional siyasi böhranlar: 1988-ci ildən başlayan və hələ də davam edən Azərbaycan – Ermənistan münaqişəsi Azərbaycanın ixracat potensialına mənfi istiqamətdə təsir göstərməkdədir.

Dünya iqtisadiyyatındakı böhranlar: Uzaq şərq ölkələrində yaşanan və region ölkələrinin iqtisadi çəkisinin böyük nisbətdə dəyər itirməsi ilə nəticələnən böhranlar ümumi mənada bazarın daralmasına səbəb olabilməkdədir.

Fürsətlər

Qloballaşma (Doğru iqtisadi siyasət): Həyata keçirilən düzgün iqtisadi siyasət nəticəsində qloballaşmanın gətirdiyi faydalardan istifadə edildiyi təqdirdə ixracatımızda böyük nisbətdə artım yaşana bilər. Məsələn, qloballaşmanın gətirdiyi ən önəmli faydalardan biri sərmayənin sərbəst hərəkətidir. Doğru iqtisadi siyasət həyata keçirildiyi təqdirdə sərmayə və buna bağlı olaraq texnologiyanın ölkəmizə gətirilməsi mümkün olacaqdır.

Sərbəst ticarət razılaşmaları: Bu razılaşmalar ölkəmizə iqtisadi baxımdan müsbət təsir göstərərək kapitalımızın qonşu dövlətlərə və avropa dövlətlərinə imtiyazlı giriş haqqını tanıyacaqdır.

Türk dövlətləri ilə olan yaxınlıq: Bu ölkələrdəki həm ixracat, həm də ki sərmayə imkanları ixracat üçün əhəmiyyətli fürsətlər yaratmaqdadır. Belə ki, xalqlarımızın soy kökünün eyni olması dövlətlər arasında imtiyazlı müqavilələrin bağlanmasına səbəb ola bilər. Məsələn, türk dövlətlərində olan bütün türkmənşəli sahibkarlardan daha az vergi alınması.

Avrasiya Enerji Koridoru: Orta Asiyaanın neft və təbii qazının dünya bazarlarına ölkəmizin ərazisindən istifadə edilərək çıxarılması ölkəmizə yeni iqtisadi və strateji qazanclar təmin edəcək.

Xaricdəki sərmayəçi Azərbaycan və Türk işadamları: Yaşadıqları ölkələrin idxalatlarında əhəmiyyətli rollar oynamağa başlayan Azərbaycan,

habelə türkmənşəli işadamları ilə əlaqələrin inkişaf etdirilməsi, ölkəmizin ixracatına yeni bir qapı açacaq.

Ölkəmizə gələn turistlər: Ümumiyyətlə alış gücü yüksək olan qərb ölkələrindən gələn turistlərin eyni zamanda istehlakçı olmaları, Azərbaycan məhsullarının bu kütləyə tanınması baxımından Azərbaycana əlavə bir fürsət təqdim etməkdədir.

Nəticə və təkliflər

Azərbaycanda ixracatın inkişaf etdirilməsi üçün ediləcək təkliflər və ya alınması lazım olan tədbirlər ölkə və firma ölçüsündə ələ alına bilər. Gərək ölkə, gərəkse firma ölçüsündə ixracatla əlaqədar alınacaq tədbirlər və atılacaq addımlar ixracatda istənilən müvəffəqiyyəti gətirəcək.

İxracat artımının təmin edilməsində, dünya iqtisadiyyatındakı inkişaf və tərəqqi ilə yanaşı ölkə iqtisadiyyatının quruluşu da əhəmiyyətli rol oynamaqdadır. Azərbaycanın rəqabət gücü, hər şeydən əvvəl sərmayə - istehsal müddətinin sağlam bir şəkildə işləməsinə bağlıdır.

Bunun ön şərti isə, ölkədə makro iqtisadi sabitliyin təmin edilməsidir. Makro iqtisadi sabitliyin təmin edilməsinə yönələn iqtisadi siyasət qısa vədədə ixracata mənfi təsir göstərsə də, uzun dövrdə ixracat artımını təmin edəcək və digər alternativ iqtisadi siyasətlərin tətbiq olunmasını da asanlaşdıracaqdır.

Makro İqtisadi və Siyasi Sabitliyin Təmin edilməsi

Son bir ildə neftin qiymətinin kəskin şəkildə enməsi ilə əlaqədar Azərbaycanda iqtisadi sabitlik də təmin edilə bilinməməkdədir. Müvəffəqiyyətli bir ixracat performansı üçün uzun vədəli strategiyalar lazımdır. Ancaq ölkəmizdəki yüksək inflyasiya firmalarımızın həm iç bazarda, həm də xarici bazarlarda uzun vədəli düşünmələrini, strategiyalar inkişaf etdirmələrini qeyri-mümkün hala gətirməkdədir. Bundan ötrü davam etdirilə bilən və sabit bir ixracat artımının təməl şərti olan iqtisadi sabitliyin təmin edilməsi lazımdır [7, s17].

Müəssisələrin yenidən təşkilatlanması

İxracat prosesində çox sayda təşkilat və müəssisə birbaşa və ya bilavasitə olaraq təşkil edici rol oynamaqdadır. Bu səbəblə ixracatla əlaqədar müəssisələr arasında koordinasiyanı təmin etmək üçün ixracatla

əlaqədar bütün səlahiyyətləri özündə birləşdirən qurumun yadılması son dərəcə yerində olacaq [8, s 20].

Sərmayə-istehsal-ixracat zəncirinin qurulması: Bilindiyi kimi, ixracatda sabitlik və davam etdirilə bilən bir artımın təmin edilməsi sərmayə və istehsalla birbaşa əlaqəlidir. Sabit sərmayə- lərinin olmadığı ya da aşağı səviyyədə qaldığı bir ölkədə, ixracat ancaq və ancaq mövcud tutum istifadə nisbətlərinin yüksəldilməsi (bunun da bir sərhədi vardır) və ya böhran dövrlərində tət- biq olunan tələb qısıcı siyasətlər nəticəsində istehsalın ixracata istiqamətləndirilməsi yoluyla ar- tırıla bilər. Bu səbəblə, sabit bir ixracat üçün mütləq sərmayə-istehsal-ixracat zəncirinin yaradılması lazımdır [9, s 16].

İxracat xərclərini salacaq siyasətlərin tətbiq olunması: İxracatçılarımızın beynəlxalq bazarlarda rəqabət edə bilmələri üçün, ixrac etdikləri məhsul istehsalında istifadə etdikləri xammalın təməl mədaxil- lərini dünya bazarı qiymətindən təmin etmələri lazımdır [10, s 6-7]. Bununla yanaşı ölkəmizin iri neft və qaz yataqlarının olmasını nəzərə alsaq firmalarımız enerji mənbələrini, hətta ,dünya enerji qiymətlərindən daha aşağı qiymətə təmin edə bilər ki, bunun sayəsində istehsal olunan məhsulun maya dəyəri daha aşağı ola bilər. Beləliklə də yerli istehsalçılar xaricə daha ucuz və keyfiyyətli məhsul ixrac edə bilərlər [11, s 76].

Bürokratik maneələrin azaldılması: İxracatçıla- rımızın illərdir ən çox əziyyət çəkdikləri problemlərin başında ixracatdakı bürokratik rəsmiyyətlərin çoxluğu durur. Bürokratik əməliyyatların çoxluğu bir tərəfdən firmaları ixracata yönəlmədə istəksizliyə sürüyərkən, digər tərəfdən də rüşvət hadisəsinin çoxalmasına səbəb olmaqdadır.

Buna görə də idxalatçı ölkə və ya firma tərəfindən tələb edilməyən və bürokratik maneə xüsusiyyəti daşıyan sənədlərin aradan qaldırılması, ixracat ilə əlaqədar təşkilat və müəssisələrin ayrı-ayrı sənəd təmini yerinə, bu müəssisələrə aid məlumat və təsdiqi ehtiva edən tək bir sənədlə əməliyyatların icra edilməsi mövcud olan problemlərin bir qismini həll edəcək [12, s 11].

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycanın qeyri-neft sektorunda ixrac potensialından istifadənin tənzimlənməsi problemləri, D.Elnur Əlirza oğlu, 2015.
2. Xarici iqtisadi siyasət, Dövlət İqtisad Universiteti, Vüsal Qasımlı, Bakı, 2010.
3. İxracat potensialının inkişafını xarakterizə edən amillər məqaləsi, Q.B.Rüstəmbəyov, Bakı Dövlət Universiteti, milli iqtisadiyyatın modernləşməsi.
4. Milli iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi, H.B.Allahverdiyev, K.S.Qafarov, Ə.M.Əhmədov, Bakı, 2012.
5. Azərbaycan Respublikasının ixracat potensialının formallaşdırılmasının və gücləndirilməsinin hüquqi təminatı, İsmayilov Yusif Elman oğlu, Bakı, 2015.
6. Azərbaycan qəzeti, Azərbaycanın ixracat potensialı xeyli artıb, Bakı, 3 avqust 2013-cü il.
7. Şahinalp Bülent, 'Dünya Ve Türkiye Dış Ticaretinin Sayısal Analizi Ve Türkiye'de Yeni İhracat Stratejileri', İİB Birlik, Sayı:14, Temmuz, 1996, s.18.
8. OGUZ Okan, 'İhracatımız Nasıl Gelişebilir?', İİB Export, iyun, 1999.
9. 'İhracat Strateji ve Modelleri Tartışma Platformu Çalışma Komiteleri Sonuç Raporu', İİB Birlik, Sayı:12, yanvar, 1996.
10. Şahinalp Bülent, '1980'lerden Günümüze Dış Ticaret Ve Yatırımların Gelişimi', İİB Birlik, Sayı:9, Nisan, 1995, s.16.
11. Gürlesl Can Fuat, 'Üretim Artışı, Dış Pazarlar ve Etkin Rekabet Politikaları', Mercek, Yıl:6, Sayı:24, oktyabr, 2001, s.76.
12. İhracatın Sorunları Ve Çözüm Önerileri, a.g.e., s.11

А. А.Магеррамли

Экспорт, чтобы устранить эту проблему, и тем самым увеличить доходы от реализации экономической политики, которая может решить проблемы в экономике. Поэтому, в этой статье был исследован и исследован целый ряд факторов, влияющих на экспорт.

В статье была интерпретирована на экспорт широкий спектр факторов, которые влияют на анализ SWOT были представлены в связи с этой проблемой. Таким образом, установленные сильные и слабые стороны экономики, будут затронуты в позитивном пути к развитию экспортных возможностей и задержать развитие угроз были детально проанализированы. Затем основное внимание на существующие в экспорте Азербайджана проблем, а также ряд предложений и рекомендаций по решению этих проблем.

Ключевые слова: факторы, влияющие на экспорт, экспортные проблемы, экономическая политика

Exportation problems faced in Azerbaijan and solution ways of them

A.A.Maqarramli

Elimination of export problems and regarding to this issue implementation of economic policies those increase income can solve problems in Azerbaijan's economy. That's why in this article a few factors affecting exportation are investigated and examined,

Factors affecting exports have been widely searched in the article and related to this problem SWOT analysis is presented. So, strong and weak sides of our economy are determined, opportunities affecting our exportation positively and threats delaying progress of exportation are analyzed thoroughly. Then Azerbaijan's existing export problems are focused and a series of proposals and recommendations are given for the solution of this problem.

Key words: factors affecting export, export issues, economic policy, SWOT analysis.